

Efter 30 års missbruk besegrade Sussi amfetaminet

Steg ett var rätt diagnos. Den fick hon först som vuxen. Nu har Sussi ett helt liv att ta igen. För första gången kan hon välja att göra bra saker.

Text: Leif Stenberg | Bild: Lars Öberg | [Prenumerera](#) | Artikel i [SocialPolitik nr 4 2013](#)

På Bakfickan i centrala Umeå städar Sussi Grundström toaletten, våttorkar golvet, och dukar fram tidig frukost till alla som inte blivit insläppta i välfärdssamhället. Somliga besökare saknar egen bostad, har knappt sovit på natten, då är det guld värt att få uppleva Bakfickans värme, mat och gemenskap.

Sussi kokar ägg, skär upp bröd och dukar fram ost, grönsaker och skinka till alla som behöver, utan att fråga om de har pengar i börsen.

Numera får hon lön. Men först efter ett helt år utan att få en krona samtidigt som hon lämnade pissprover för att visa på drogfrihet. Det var kravet för att hon skulle kvalificera sig för att få OSA, som betyder offentligt skyddad anställning. Efter 30 års missbruk besegrade Sussi amfetaminet, en hård holmgång, men hon vann.

– Under resan tillbaka till livet väntade jag i fyra år på att få göra en utredning om min ADHD. När den var klar fick jag vänta ännu ett helt år på att få medicin, det var då jag arbetade här oavlönat.

Att vänta år efter år på en utredning och diagnos, när hon bestämt sig för att lämna missbruket, var en närmast omänsklig uppgift.

Sedan i höstas har hon OSA och en månadslön som ligger några

tusen högre än försörjningsstödet. För första gången i livet, 50 år gammal, börjar hon lära sig att leva på riktigt.

Idag utstrålar Sussi lugn.

– Det senaste året har det rullat på bra med medicinen. När jag fick den skedde något märkligt. Jag svävade på moln. Den inre stressen försvann – oron – att slippa tänka på hur jag skulle fixa amfetamin till nästa dag och nästa natt och nästa dag. Att få slippa må uselt. Det går knappt beskriva hur det var förut när jag inte fick tag på droger. För första gången i livet vågar jag nu slappna av och tänka på annat. Jag klarar att vara tillmötesgående mot andra människor. Tidigare hade jag bara en enda sak i huvudet – att ordna drogen. Att slippa kallsvettas, ångesten, depressionen och värken när all skit kryper i kroppen på dig. Helvetet går inte att beskriva. I sådana lägen är man beredd att göra nästan vad som helst för att fortsätta med drogen.

Oron började när du var liten flicka, redan innan första klass i skolan.

– När jag var fyra år gav läkarna morsan några slags knockoutdroppar som skulle få mig att sova. I tre år fick jag dem, de togs bort när skolan började. Jag måste ha blivit avtänd. Det var ADHD jag drabbats av, det har jag förstått nu. Det är klart att det sket sig med skolan, som blev en mardröm från början till slut. Jag kunde inte koncentrera mig, det var omöjligt att sitta still, än hopplösare att kunna plugga. Prov var... bara hemskt.

– Under högstadiet började jag skolka, det var perfekt. Vi var ett gäng, så kallade busungar, som var på skolan men knappt besökte några lektioner. Vi rökte hasch, jag hamnade i OBS-klass. I nian samlade jag ihop mig en aning och fick ett slags slutbetyg, men det räckte inte för att komma vidare till gymnasiet.

Vad skedde inuti dig när du började använda droger?

– När jag tog amfetamin första gången blev jag lugn, jag kände mig som en människa. Jag åkte hem och hjälpte morsan att

städa, sedan gjorde jag läxan. För att få lugn och ro blev jag missbrukare. Från början var det spännande. Det rullade på med drogerna, de tog över mitt liv. Livet övergick efter ett tag till att nästan bara bestå av ett tunggrott missbruk. De senaste 30 åren har definitivt inte varit värda det. All skit jag varit med om med fängelser, allt psykiskt våld jag utsatts för av tjacklangare som trodde de kunde äga mig och min kropp. Allt jag kunnat vara utan! Ändå har jag varit stark som människa, många har haft det ännu värre.

Du har suttit i fängelse några gånger, bland annat på rixanstalten Hinseberg. När jag besökte fängelset för många år sedan slogs jag av hur många av de intagna som borde ha tillhört psykiatrin istället för att vara inlåsta. Ibland transporterades någon till psyket, men hon var tillbaka nästa dag. Och på Hinseberg mötte jag syskonen från Örnsköldsvik...

– De var tvillingar; Vivianne och Marianne. Vänner till mig. De brukade sitta i isoleringscellen på Slottet (anstaltens huvudbyggnad). Inte samtidigt. Där sov man i en säng som var fastskruvad mitt på golvet. Ensam i en cell och gjorde trasmattor. De hade ritat hjärtan i celltaket med sina namn, där de hälsade till varandra. Det var så man överlevde.

När jag var där och på andra kvinnoängelser kunde jag se att något var fel, många drack 7–8 koppar kaffe innan de blev inlåsta på kvällen för att kunna sova.

– Det var för att lugna ner sig, vanliga människor blir pigga av kaffe. De borde inte ha varit där. Men har man gjort narkotikabrott ska man sitta i fängelse.

Inför nattningen var det ibland utdelning av så många mediciner att jag kunde tro mig vara på ett mentalsjukhus.

– Många kvinnor fick väldigt många tabletter.

Många berättade nästan exakt samma historia som du. Varför skulle ni sitta på kåken?

– Det kan man fråga sig. Ingen mår bättre av att vara inlåst, särskilt inte om man har ADHD. Mitt i tragedin försökte jag anpassa mig och ha roligt, men vi borde alla ha fått hjälp

tidigt istället för att sitta inlåsta i fängelser.

Hur reagerade samhället när du var flicka, innan du börjat med droger?

– Socialtjänsten ville att jag skulle till någon slags uppfostringsanstalt. Men jag hade det bra och tryggt hemma, de fick aldrig iväg mig. Min uppväxt var fin, mina föräldrar var varma och kloka. Samhället såg inte det. Istället kriminaliserades narkotikan, när jag började med den. Det är väl ett slags svar på din fråga. Om man hade droger i kroppen blev det böter. Samhället borde istället ha sett att vi missbrukare var sjuka. Jag kan förstå att man straffar de som säljer narkotika, men inte att man straffas för att man har skiten i kroppen, då behöver man ha hjälp. Det är skevt. Tre gånger har jag suttit i fängelse, en gång på lokalanstalten i Umeå, jag var ensam kvinna bland 43 män. Jag lärde mig att stå ut med och överleva även det, då var man tvingad att vara slängd i käftan. "Ska vi gå in i tvättstugan?", alla ständiga busvisslingar, till slut blir det mycket påfrestande. Där fanns även män som var som folk och trevliga, jag lyckades överleva. Ibland slår mig tanken att jag levt så i 30 år och borde ha varit värd ett annat liv. Nu har jag erfarenheterna med mig och har lärt mig att vara tacksam – att inte ta ett gott liv för självklart.

– **Bilderna finns med från alla unga tjejer** som farit illa av grisgubbarna som försett dem med narkotikan, de som blivit utnyttjade. I den världen har kvinnor inget att säga till om, där säger männen "Plats i korgen" efter att tjejerna betala med sina kroppar för att få drogen. Jag klarade mig från det, istället sålde jag knark till andra narkomaner för att finansiera mitt eget missbruk, då fick jag fängelse.

– Jag har en pojke som ska fylla 30. Han har bott hos sin pappa, på så vis har det varit bra. Barn ska inte vara i missbruk. Jag har känt mig kass som mamma, inte minst har jag fått höra det av andra. Min pojke och jag ha bra kontakt. Visst har jag svikit honom tidigare, jag har strulat när vi

skulle ses, då har jag gjort honom illa. Inne i missbruket kunde jag glömma bort under en månad att "Visst, jag skulle ju ringa pojken!"

– Nu på äldre dagar har jag förstått att han farit illa, det gör ont även i mig, men det går inte att backa filmen. Idag är det därför nu och framåt som gäller. För ett tag sedan blev jag farmor, så jag har även ett barnbarn. För mig är det stort att få finnas för dem, äntligen kan jag uppleva att både få ge och ta emot kärlek.

Idag skyller samhället allt oftare på att den enskilda, som inte klarar skolan eller andra delar av livet, har ADHD.

– Felet är stort, det har blivit mode att skylla snart allt på ADHD. Innan man får en sådan diagnos måste det till en riktig utredning. Somliga försöker gömma sig bakom att "Jag har ADHD och gör hur jag vill". Ibland menar samhället att när man sparar på dagis och i skolan, och somliga inte klarar det, så har det enskilda barnet fått ADHD. Bägge sakerna är lika allvarliga åt fel håll.

Vad kan unga tjejer i dag lära av dig?

– Samhället borde ha sett vad som var fel första gången jag hamnade i fängelse, då var jag där dygnet om, om inte då borde man kunnat se att straff var fel metod för att få mig på fötter. Men samhället borde kunna upptäcka det mycket, mycket tidigare, redan i småskolan. Det finns ju bra hjälp att få, ju tidigare desto bättre. Men då måste det vara riktiga diagnoser, inget trams för att lägga skulden på den enskilde när barngrupperna på dagis blir för stora och personalen allt färre. Risken är att det slår över åt andra hållet, att många får en ADHD-stämpel som egentligen handlar om ett samhälle som brister. Börjar man ge medicin åt de som inte ska ha den kan det gå riktigt åt helvete. Samtidigt måste man kunna hjälpa alla unga tjejer och killar som har ADHD och verkligen behöver hjälp. De måste slippa mitt liv och att mötas av samma fördomar som jag gjort. Och att barnen de skaffar ska slippa det mitt barn fått uppleva. Vi är många missbrukare som suttit

ofantligt många år i fängelser, som det går att lyssna på och lära av. Om vi kunde lägga fördomarna åt sidan och skaffa kunskap istället skulle det gå att göra mycket gott.

Vad är det man bör se?

– Jag var mer vild än tam som liten. Tokig! Aldrig stilla. Inte ens i sömnen var jag lugn. Jag gungade så att hela sängen skakade när jag skulle sova. För mig var det rogivande att gunga, både innan och i sömnen, det var sjögång hela natten. Jag klättrade och for omkring i vaket tillstånd, helt orädd. Vi flyttade från radhus till höghus när jag skulle börja andra klass, till en lägenhet på sjätte våningen. Jag kastade mig ut från balkongen och hängde i knäveck. Farsan fick springa, tvinga sig på och ta mig i nacken. "Om du ramlar ner här blir du en blöt fläck". Inte förrän då anade jag att det var en dålig idé att hänga i knäveck från balkongen.

– Mina föräldrar lever inte, morsan var 42 år när jag föddes. De fick aldrig uppleva mig som frisk. Många av mina gamla vänner får heller inte göra det, de dör för tidigt. Jag tar på mig svarta kläder under deras begravningar. Död som hänger ihop med missbruket. Vilka pris vi betalar! Tänk alla människor som inte förstår att min dröm alltid varit att få leva ett vanligt liv. Drömmen jag håller på att förverkliga.

– Det är som att vara ung på nytt, att för första gången förstå att jag kan välja att göra bra saker varje dag. Ett helt liv att ta igen. Dagarna nu är mycket mer spännande än de jag levt tidigare. Jag skyller inte ifrån mig på något sätt och mina föräldrar gjorde sitt bästa, men jag kan tycka att den övriga vuxenvärlden och samhället borde ha kunnat ge mig ett bättre liv.

Leif Stenberg

leif.a.stenberg[at]telia.com

lasseoberg[at]gmail.com